

Univerzitet u Beogradu
Filozofski fakultet
Odeljenje za psihologiju

MOTIVACIJA I EMOCIJE

Slobodan Marković

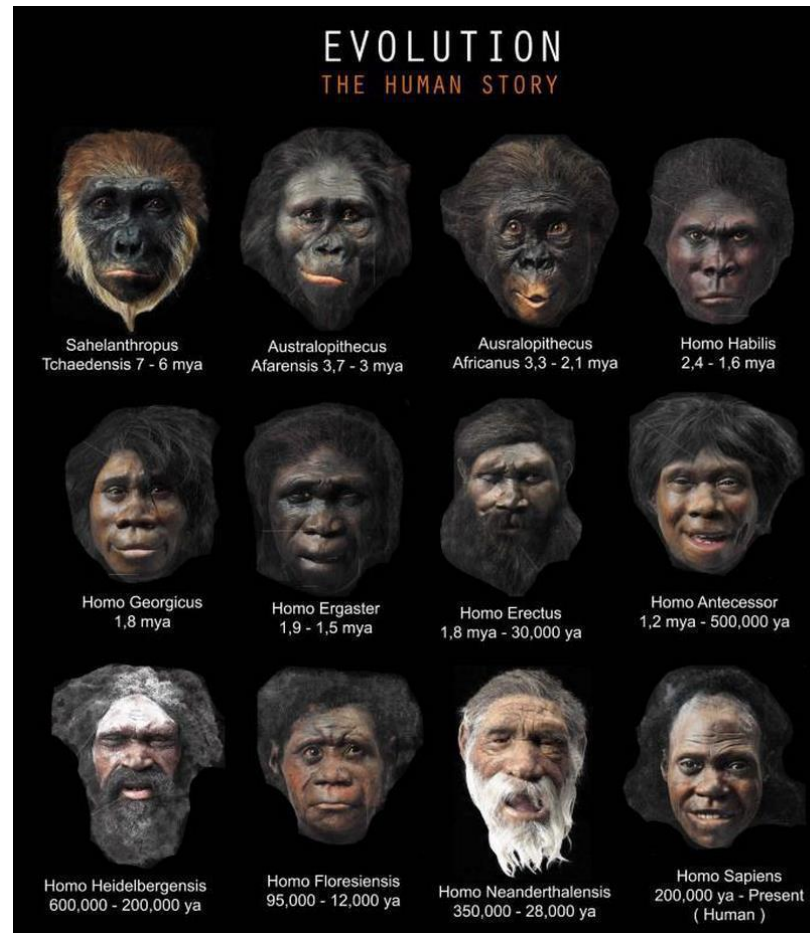
Tematske celine

MOTIVACIJA: Instinkti, Fiziologija, Nenagonska motivacija

EMOCIJE: Neuralne osnove, Fenomenologija, Teorije

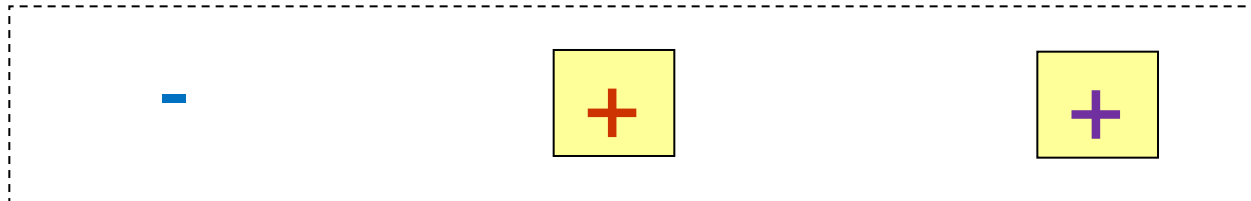
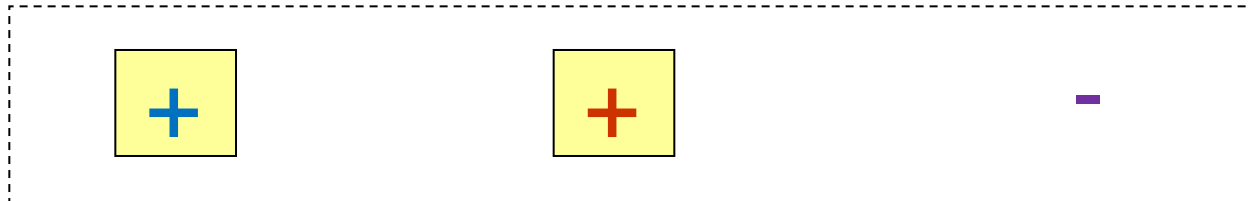
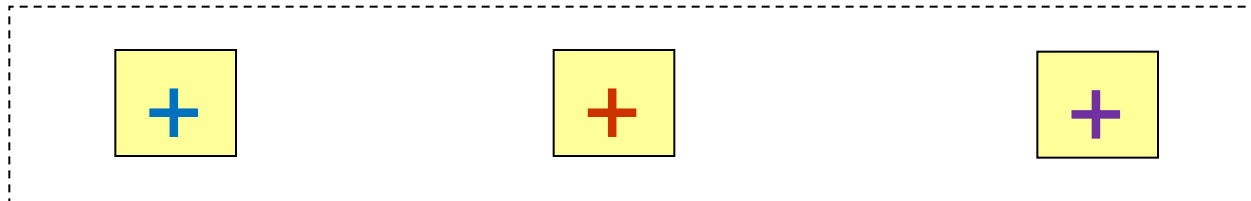
SPAVANJE I SAN

INSTINKTI KOD LJUDI

INSTINKTI KOD LJUDI

Nagon + okidajuća stimulacija => instinktivna radnja

- izostajanje
- odlaganje
- pomerenje

INSTINKTI KOD LJUDI

1. NEMA UČEŠĆA SVESTI
2. NAGON
3. OKIDAJUĆI STIMULUS
  - a. SPECIFIČNOST OKIDAJUĆEG STIMULUSA
  - b. INTENZITET OKIDAJUĆEG STIMULUSA:
4. (NE)PROMENLJIVOST REALIZACIJE INSTINKTA
5. SOCIJALNI ČINIOCI

INSTINKTI KOD LJUDI

1. NEMA UČEŠĆA SVESTI

Moguće je učešće svesti

Npr. svesne strategije pri seksualnom zavođenju

Npr. svesno planiranje porodice i podizanje dece

Npr. organizacija lova, skupljanja hrane i sl.

Ipak, svest postoji i kod drugih **životinja**.

Npr. ptica popravlja oštećeno gnezdo

INSTINKTI KOD LJUDI

2. NAGON

Nije nužna homeostaza: intrinzična motivacija, motivi aktivnosti

Npr. uživanje u konzumiranju hrane, a ne u sitosti

*Npr. potreba za istraživanjem, uzbuđenjem,
rizikovanjem (ekstremni sportovi)*

Ipak: nehomeostatskih motiva ima kod mnogih **životinja**

*Npr. potreba za istraživanjem i igrom,
radoznalost*

INSTINKTI KOD LJUDI

3. OKIDAJUĆI STIMULUS

Nije nužna spoljašnja draž: predstava, simbol, zamišljeni cilj

Npr. erotsko maštanje izaziva seksualno ponašanje

Npr. zamišljanje omiljenog obroka izaziva glad

Ipak, nesvesni **organski** činioci

Npr. lučenje hormona okida odgovarajuće kortikalne procese

INSTINKTI KOD LJUDI

3. OKIDAJUĆI STIMULUS

a. SPECIFIČNOST OKIDAJUĆEG STIMULUSA

Raznolikost okidajućih stimulusa: iskustvo, uslovljavanje

INSTINKTI KOD LJUDI

3. OKIDAJUĆI STIMULUS

a. SPECIFIČNOST OKIDAJUĆEG STIMULUSA

Raznolikost okidajućih stimulusa: iskustvo, uslovljavanje

Npr. individualni i kulturni diverzitet seksualnih atraktora

Npr. individualne i kulturne razlike u preferenciji hrane

Npr. fobije kao rezultat emocionalnog uslovljavanja

Ipak, **biološka ograničenja** diverziteta

Npr. univerzalna preferencija slatkog

Npr. neke fobije su češće (od zmija) od drugih (od dugmadi)

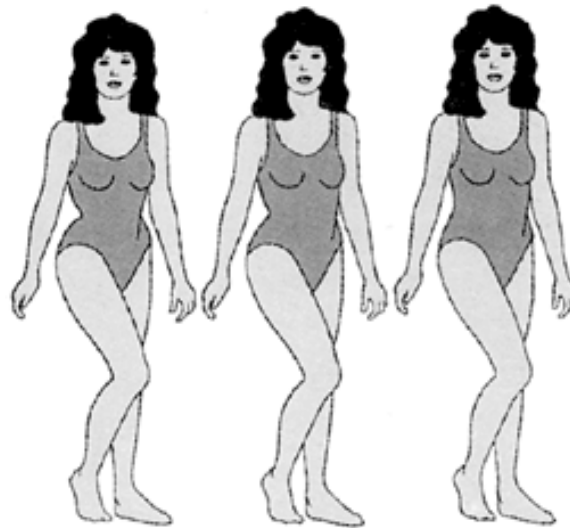
Npr. univerzalnost seks. privlačnosti: telesne proporcije, miris

INSTINKTI KOD LJUDI

3. OKIDAJUĆI STIMULUS

a. SPECIFIČNOST OKIDAJUĆEG STIMULUSA

Biološka ograničenja diverziteta

WHR

0,7

0,8

0,9

INSTINKTI KOD LJUDI

3. OKIDAJUĆI STIMULUS

a. SPECIFIČNOST OKIDAJUĆEG STIMULUSA

INSTINKTI KOD LJUDI

3. OKIDAJUĆI STIMULUS

b. INTENZITET OKIDAJUĆEG STIMULUSA

Preterane stilizacije:
preferencija karikatura

*Npr. Ramachandran:
istaknute proporcije tela*

*Tinbergen:
nadnormalni stimulusi*

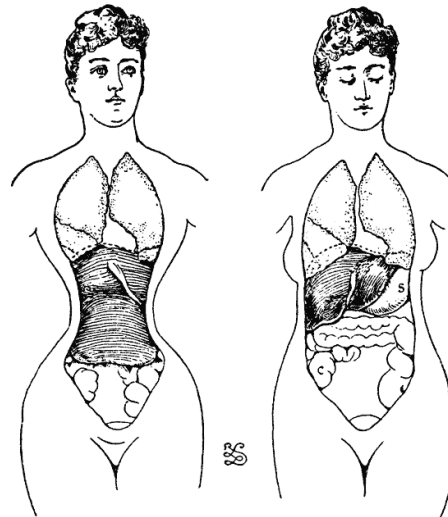

INSTINKTI KOD LJUDI

3. OKIDAJUĆI STIMULUS

b. INTENZITET OKIDAJUĆEG STIMULUSA

Preterane stilizacije:
preferencija karikatura

INSTINKTI KOD LJUDI

3. OKIDAJUĆI STIMULUS

b. INTENZITET OKIDAJUĆEG STIMULUSA

INSTINKTI KOD LJUDI

4. (NE)PROMENLJIVOST REALIZACIJE INSTINKTA

Fleksibilnost na svim nivoima realizacije instinkta:
izostajanje, odlaganje ili pomeranje instinktivne radnje

Npr. raznolikost udvaranja (apetitivna aktivnost), ali i seksualnog zadovoljavanja (konzumatorna aktivnost)

Ipak, **biološka ograničenja**:

Npr. univerzalne strategije zavođenja (šepurenje, pokloni i sl.)

Npr. rigidna kopulacija nužna je za oplodnju

Npr. žvakanje i lučenje želudačnih sokova nužno je za varenje

INSTINKTI KOD LJUDI

5. SOCIJALNI ČINIOCI

Tvrđi socio-kulturni determinizam:

Ljudski motivi nisu instinkti već su socio-kulturna konstrukcija.

Npr. polnost (biološka kateg.) nije isto što i rodnost (kulturna kat.)

Npr. materinstvo je mit (feministička pozicija)

Tvrđi biološki determinizam:

Kulturna invarijantnost okidajućih stimulusa i instinkt. ponašanja

Npr. okidajući st. (plač deteta, miris partnera) => instinkt. akcija

I sama kultura je rezultat biološke evolucije (instrument adaptacije)

Npr. socijalni činioци deluju i kod drugih životinja (konstrukcija?)

INSTINKTI KOD LJUDI

5. SOCIJALNI ČINIOCI

Tvrđi socio-kulturni determinizam:

Ljudski motivi nisu instinkti već su socio-kulturna konstrukcija.

Npr. polnost (biološka kateg.) nije isto što i rodnost (kulturna kat.)

Npr. materinstvo je mit (feministička pozicija)

Tvrđi biološki determinizam:

Kulturna invarijantnost okidajućih stimulusa i instinkt. ponašanja

Npr. okidajući st. (plač deteta, miris partnera) => instinkt. akcija

I sama kultura poštuje evolucione principe (mutacije, selekcija...)

*Npr. **memi**, kulturni paketići koji se prostiru kulturom (Dawkins)*

INSTINKTI KOD LJUDI

5. SOCIJALNI ČINIOCI

Umereni socio-kulturni determinizam:

Instinkti kod ljudi postoje, ali su delimično socijalizovani.

Npr. rodne uloge u zavisnosti od odnosa sredinskih zahteva i fizičkih kapaciteta („muški“ i „ženski“ poslovi, Eagly & Wood)

Umereni biološki determinizam:

Što je organizam složeniji to su instinktivne radnje fleksibilnije, podložnije učenju, kognitivno posredovanije i sl.

INSTINKTI KOD LJUDI

5. SOCIJALNI ČINIOCI

Učenje po modelu, imitacija: *Bandura, 1961-63.*

Uzor
na filmu

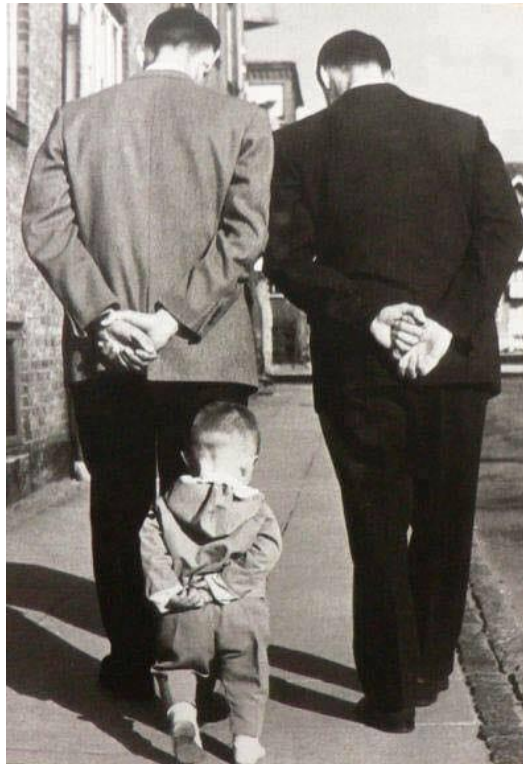
Ponašanje
dece

INSTINKTI KOD LJUDI

5. SOCIJALNI ČINIOCI

Učenje po modelu, imitacija: *Bandura, 1961-63.*

INSTINKTI KOD LJUDI

5. SOCIJALNI ČINIOCI

Eksperiment sa kutijom – deca i šimpanze: *Horner & Whiten, 2005.*

Imitacija kod dece čak i uz uvid u besmislenost radnji i nepovezanost sa neposrednim dobitima

Imitacija kod ljudi: osnova **kulture** i ritualizacije društvenog života

INSTINKTI KOD LJUDI

5. SOCIJALNI ČINIOCI

Umereni socio-kulturni determinizam:

Instinkti kod ljudi postoje, ali su delimično socijalizovani.

Npr. rodne uloge u zavisnosti od odnosa sredinskih zahteva i fizičkih kapaciteta („muški“ i „ženski“ poslovi, Eagly & Wood)

Umereni biološki determinizam:

Što je organizam složeniji to su instinktivne radnje fleksibilnije, podložnije učenju, kognitivno posredovanije i sl.

Npr. čovek ne živi samo u ekološkoj, već i u kognitivnoj niši (Pinker) i kulturnoj niši (Henrich)

INSTINKTI KOD LJUDI

5. SOCIJALNI ČINIOCI

Prirodni eksperimenti: „divlja deca“, život u izolaciji

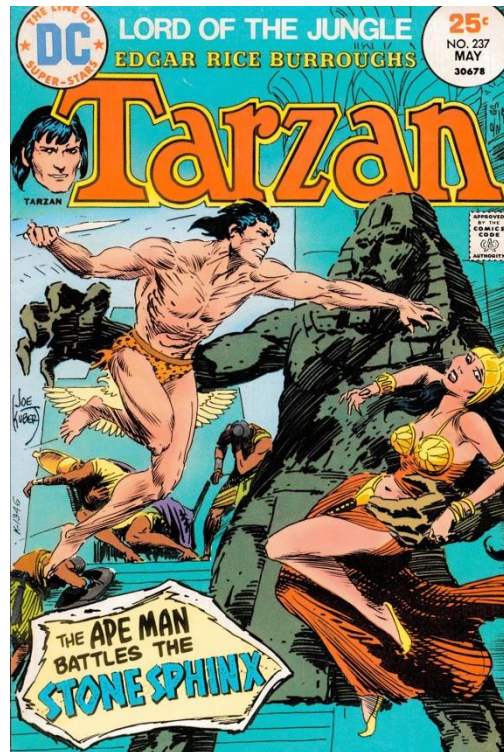
Romul i Rem

INSTINKTI KOD LJUDI

5. SOCIJALNI ČINIOCI

Prirodni eksperimenti: „divlja deca“, život u izolaciji

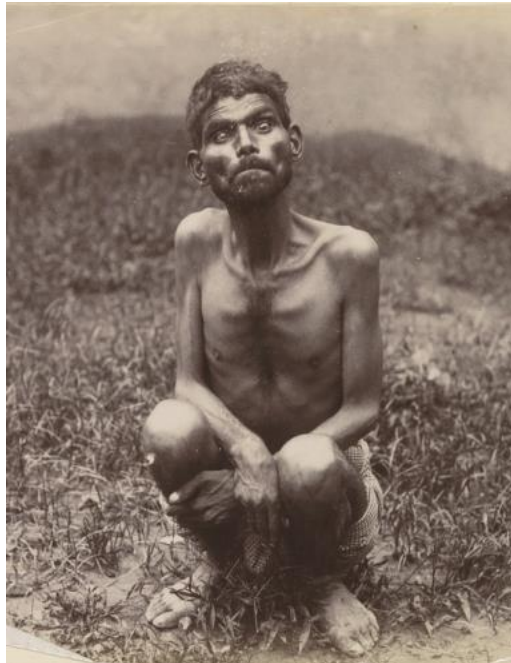
Denny Miller kao Tarzan

INSTINKTI KOD LJUDI

5. SOCIJALNI ČINIOCI

Prirodni eksperimenti: „divlja deca“, život u izolaciji

Dina Saničar (Indija 1890)

Denny Miller kao Tarzan

INSTINKTI KOD LJUDI

5. SOCIJALNI ČINIOCI

Prirodni eksperimenti: „divlja deca“, život u izolaciji

Kulturna niša je prirodna ljudska niša.

Izolacija vodi neadaptivnim posledicama u svim ljudskim zajednicama tokom cele istorije, od samih evolucionih korena *Homo Sapiensa*, ali i celog roda *Homo*.

Ljudska socijalna sredina: rana afektivna podrška, usvajanje jezika, ritualizacija ponašanja, grupna saradnja, izloženost socijalnim modelima, regulacija socijalnog ponašanja, stvaranje socijalnih struktura, sticanje simboličkog predstavljanja, usvajanje kulturnih vrednosti, prenošenje pravila, identifikacija sa grupom...

INSTINKTI KOD LJUDI

Da li **instinkti** upravljaju čovekom ili **čovek** kontroliše instinkte?

